

Jesús Vilar

Mestre i pedagog. Professor de pedagogia social i planificació educativa a les Escoles d'Educació Social i Treball Social Pere Tarres (URL). Actualment està treballant en temes com: qüestions deontològiques en Educació Social; intervenció educativa en entorns adolescents.

INCÒGNITES DE FUTUR PELS PROFESSIONALS D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA

Límits i possibilitats de l'educació social. Alguns reptes de futur.

Objectius.

1. Reflexionar sobre la situació actual de l'educació social i definir les línies des d'on establir nous reptes de futur.
2. Identificar alguns elements clau en el procés de creixement i consolidació de l'educació social enfront d'altres professions i enfront de les necessitats socials: comprendre els límits i les possibilitats de la pràctica pedagògica i explicitar la dimensió valorativa de la professió.
3. Establir alguns mecanismes que possibilitin el desenvolupament dels processos reflexius anteriorment citats.

Presentació.

L'educació social ha experimentat un avanç espectacular en els últims 15 anys. La consolidació d'aquesta activitat en el món acadèmic, en el món professional i en la vida pública, ens permet dir que s'ha tancat una etapa. Ara, amb l'educació social "normalitzada", convé establir nous reptes per als pròxims anys que segueixin en la línia de consolidar-la internament. En la mesura que internament tingui major solidesa, també haurà una major presència pública "sensible" i rellevant en el conjunt d'activitats socials.

Els nous reptes que es plantegen no només fan referència a l'espai públic que aquesta activitat professional ha d'ocupar, sinó, sobretot, a la necessitat de dotar-se d'un cos sòlid que li permeti construir una identitat, una autoimatge, que estigui a l'alçada de les realitats complexes on s'ha de desenvolupar aquesta activitat. Les possibles autoimatges que arribin a construir-se seran decisives, tant pel que el professional pressuposa que és la seva tasca com per la imatge que es projecta a l'exterior (altres professions, administracions, usuaris, societat en general).

Com pot veure's, el que es proposa és iniciar un procés d'autoreflexió o d'autoconeixement que implica "pensar-se" de forma crítica i alhora creativa.

Aquest procés reflexiu que ha de culminar amb la construcció d'una identitat sòlida, passa per la identificació dels elements "clau" de la professió. En aquests moments, i des del nostre punt de vista, els elements clau són:

1. En primer lloc, acceptar que l'educació social és una activitat que no pot ser neutral i que, per això, ha de desenvolupar la dimensió valorativa o ètica des de la qual llegir la realitat, proposar actuacions i, finalment, gestionar i abordar els possibles conflictes de valor. La reflexió deontològica en tota la seva amplitud serà un dels grans reptes interns de la professió per la transcendència que aquesta qüestió té en la construcció d'una imatge professional.
2. En segon lloc, identificar els límits i les possibilitats de la pràctica pedagògica en l'educació social, és a dir, trobar el punt mig entre la inexistència de l'educació i la omnipotència de l'educació (o no es contempla la possibilitat que l'educació pot ser útil en el tractament de determinades dificultats o problemàtiques o es pensa que tot és tractable i solucionable des de l'educació). De fet, la dificultat per establir els límits entre un encàrrec "possible" d'un "impossible" per a l'educació social és un dels elements clau que duu a situacions d'estrès professional.

El desenvolupament d'aquestes dues línies de reflexió és fonamental de cara a la realització d'autèntiques "bones pràctiques": que donin resultats precisos, dintre de les possibilitats de cada realitat i que aquestes actuacions estiguin orientades des de principis morals inspirats en la justícia social.

Com pot veure's, els dos punts anteriorment es converteixen en un exercici de metacognició en el qual el professional es dedica a investigar "com pensa quan pensa" o quins són els supòsits des dels quals llegeix la realitat quan s'enfronta a un repte de reflexió dintre de la professió. Aquest tipus d'exercici no és senzill, sobretot en les professions on per diversos motius hi ha un clar predomini de la "actuació" enfront de la reflexió (com és el cas de l'educació social), per la qual cosa convé establir uns mecanismes clars que permetin allunyar-se dels problemes quotidians de la pràctica professional i possibilitin fer aquest exercici de reflexió interna.

Tot això duu, en definitiva, a un canvi de perspectiva que implica reflexionar no només en la identitat professional, sinó també en les característiques de la pròpia cultura professional, que va de les concepcions més tecnocràtiques, altrament anomenades "professionalitat restringida", cap a una mirada àmplia o desenvolupada, que duu als paradigmes investigadors i/o crítics, davant les realitats complexes.